

**МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ
ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА МУЗИЧНА АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ
імені П. І. ЧАЙКОВСЬКОГО**

ДАНЧЕНКО МАРІЯ ЛЕОНІДІВНА

УДК 008+7.034.8+821.09(44+430+450)"16/17"(043.3/.5)

**РОКАЙЛЬ ЯК ФЕНОМЕН ЗАХІДНОЄВРОПЕЙСЬКОЇ
КУЛЬТУРИ XVII – XVIII СТОЛІТЬ**

Спеціальність 26.00.01 – Теорія та історія культури (культурологія)

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата культурології

КИЇВ – 2021

Дисертацією є кваліфікована наукова праця на правах рукопису.

Роботу виконано на кафедрі культурології Національного університету «Києво-Могилянська академія» Міністерства освіти і науки України (Київ).

Науковий керівник: доктор філологічних наук, професор
СОБУЦЬКИЙ Михайло Анатолійович,
Національний університет «Києво-Могилянська академія» Міністерства освіти і науки України,
завідувач кафедри культурології

Офіційні опоненти: доктор культурології, професор
ГЕРЧАНІВСЬКА Поліна Евальдівна,
Національна академія керівних кадрів
культури і мистецтв Міністерства культури
та інформаційної політики України,
професор кафедри культурології та
міжкультурних комунікацій

кандидат культурології
ЛИСЕНКО Любов Володимирівна,
Національна музична академія України
імені П. І. Чайковського
Міністерства культури
та інформаційної політики України,
доцент кафедри мов

Захист відбудеться «21» грудня 2021 року о 14.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.005.02 по захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора наук в Національній музичній академії України імені П. І. Чайковського за адресою: 01001, м. Київ, вул. Архітектора Городецького, 1–3/11, четвертий поверх, фойє Малого залу.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського за адресою: 01001, м. Київ, вул. Архітектора Городецького, 1–3/11.

Автореферат розіслано « » листопада 2021 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
кандидат мистецтвознавства

Н. О. Швець

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Дисертаційне дослідження присвячене вивченню культури рококо як ідеологічного феномена, в якому знайшли своє відображення ті трансформації суспільної свідомості, яких зазнав освічений прошарок населення у Франції, Німеччині й Італії в період з 1660-х до 1740-х років.

Актуальність досліджуваної теми зумовлена незначною кількістю культурологічних досліджень XVIII ст., які б досліджували цей період поза ідеологічно-культурним контекстом Просвітництва. Феномен культури, стилю і світогляду рококо як однієї з базових ментальних парадигм XVIII ст. досліджувався значно менше, ніж культура Просвітництва. Основний недолік наявних досліджень культури рококо полягає у відсутності соціологічного і літературознавчого контексту в роботах, присвячених вивченню рокайльних культурних і мистецьких пам'яток.

Більшість дослідників з усього світу, вивчаючи проблему становлення і розвитку культури рококо як загальноєвропейської культури Нового часу, як правило, зосереджуються на матеріалі лише французьких культурних пам'яток, набагато рідше включають у свій дослідницький регіон Німеччину, і дуже рідко включають у дослідження культуру рококо в Італії.

Вчені в Східній Європі вивчали майже винятково французьке літературне рококо, і на цій темі в даному регіоні спеціалізуються лише російські філологи Н. Т. Пахсар'ян та М. В. Разумовська. При цьому кількість російськомовних досліджень, які були присвячені хоча б загальному вивченню художньої літератури Німеччини й Італії у XVII-XVIII ст., є вкрай незначною.

Найбільш вивченим рококо є у Франції, і лише в цьому напрямку дослідження існують певні спроби внести пам'ятки художньої літератури у загальний контекст вивчення рококо не лише як культурного стилю та мистецької тенденції, але як і світоглядного та суспільного феномена.

Дослідження культури рококо в різних землях Німеччини обмежується переважно вивченням архітектурних пам'яток та стилістичних особливостей рококо у мейсенській порцеляні й меблях. Художня література рококо у Німеччині саме в період кінця XVII – першої половини XVIII ст. в Україні лишається майже невивченою. Зокрема, навіть в Німеччині існує дуже незначна кількість робіт, присвячених вивченню німецького галантного роману, і лише кілька досліджень останніх років аналізують ті незвичайні для барокової свідомості ідеї, які починають з'являтися в німецькому романі 1660-х – 1730-х років.

Про культуру Італії XVIII ст. написано найменшу кількість досліджень. З усіх регіонів Італії в контексті зародження культури рококо досліджувалася лише Венеція, оскільки художні техніки, властиві живописцям так званої «венеційської школи», були покладені в основу стилістичної концепції живопису рококо. А загалом феномен літературного рококо в Італії вивчається лише в контексті студій венеціанського театру, і абсолютна більшість істориків

літератури пов'язують зародження італійського літературного рококо з початком наслідування французьких зразків, яке в італійській драматургії починається лише після 1740-х років. При цьому зовсім не досліджувалася на предмет приналежності до рококо ті італійські комічні драми, які з 1660-х років створювалися італійцями для показу у Франції. Саме ці маловивчені французькі, німецькі та італійські джерела складають об'єкт даного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація була виконана на кафедрі культурології НаУКМА в рамках дисциплінарного напрямку «Історія культури Західної Європи». Дисертаційна робота є складовою комплексної науково-дослідної теми кафедри культурології «Теоретичні та прикладні аспекти культурологічного знання» (№0114U001805). Тему дисертації затверджено 25.12.2014 року (протокол № 20) на засіданні 33 Вченої ради Національного університету «Києво-Могилянська академія».

Метою дослідження є створення та обґрунтування новітньої теорії рококо як першої культурної ідеології та мистецького стилю, що має не національне, а загальноєвропейське походження. В даному дослідженні автор має на меті виконати наступні **завдання**:

- 1) вивчити зміст поняття рококо та дослідити історію становлення терміну «рококо» в світовій науці;
- 2) дослідити передумови для формування рококо як ідеології світосприйняття та естетичної доктрини;
- 3) проаналізувати твори живопису Франції, Німеччини й Італії 1660-х – 1740-х років та визначити художню й ідеологічну символіку рококо в цих творах;
- 4) проаналізувати ті твори французької, німецької та італійської художньої літератури 1660-х – 1740-х років, які викликали найбільший інтерес у загальноєвропейської читацької аудиторії, та оцінити їхній вплив на становлення естетики й ідеології літературного рококо;
- 5) дослідити специфіку становлення та відмінності розвитку культури рококо у Франції, Німеччині та Італії;
- 6) дослідити процеси ідеологічного та культурно-мистецького обміну між Францією, Німеччиною та Італією, та визначити, як саме впливали іноземні запозичення на розвиток локальних варіантів культури рококо.

Об'єктом дослідження є рококо як культурний феномен, що від початку формувався як результат пошуків європейськими майстрами декоративно-прикладних мистецтв і живопису нових творчих рішень, та літературної діяльності осіб, які з різних причин прагнули уникати взаємодії з офіційною придворною культурою. Незабаром цей культурний феномен сформується як самостійний придворний стиль, який набуде ознак пан'європейського та стане властивим саме для придворної культури XVIII століття загалом.

Предметом дослідження є історичні та мистецькі пам'ятки, які ілюструють процеси становлення, розвитку та розповсюдження культурного світогляду Франції, Німеччині та Італії в 1660-1740-х років.

Хронологічні межі даної роботи починаються від 1660 року, і закінчуються кінцем 1740-х років, оскільки історики відраховують формальний початок епохи Просвітництва від 1749 року, коли було видано перший том Французької Енциклопедії.

Географічні межі дослідження визначено Францією, Німеччиною й Італією.

Методологія дослідження. Дисертація є міждисциплінарним дослідженням, і в ній використовуються методи, які застосовують у культурології, історії та мистецтвознавстві. Дослідницька методологія автора орієнтується на *концепт «тотальної історії»*, розроблений культурологами Люсьєном Февром і Марком Блоком. Даний методологічний підхід передбачає реконструкцію культурної свідомості того середовища, в якому виникло явище, що досліджується, за допомогою максимально широкого вивчення соціального і культурного життя сучасників. Дослідження, які проводяться за цим методом, потребують значного розширення традиційного кола наукових джерел.

Мистецтвознавчі методи дослідження застосовувалися при вивченні творів живопису Франції, Німеччини й Італії як пам'яток культури рококо. Твори живопису досліджувалися за методом іконології, розробленим Ервіном Панофським.

Іконологічний метод передбачає інтерпретацію твору мистецтва у наступні способи:

1) практичний досвід з твором мистецтва (знайомство з предметами і подіями);

2) ознайомлення з літературними джерелами, що мають зв'язок із твором мистецтва (знайомство з певними темами і поняттями);

3) дискурс-аналіз (знайомство з основними тенденціями суспільної думки сучасників автора твору мистецтва), та переконань автора твору мистецтва, обумовлених його чи її особистою психологією і світоглядом.

При аналізі пам'яток художньої літератури використовувався *компаративний метод*. Компаративний метод передбачає паралельне дослідження кількох пам'яток, які мають подібний сюжет, що дозволяє виявити стилістичні та ідеологічні відмінності рококо в різних країнах, або вивчити, як змінюється стилістика творів певного жанру упродовж досліджуваного періоду.

Теоретичне підґрунтя дослідження:

1) дослідження історії живопису та декоративно-прикладного мистецтва XVII – XVIII ст. у Франції, Німеччині й Італії (Ж. Базен, Г. Бауер, Е. Баяр, Г. Бейлі, Г. Бірман, А. Гебхардт, А. Гордон, Е. Гудман, Ф. Гуельфі, У. Даєр, М. Дель'Омо, Г. Дікман, К. Дойч, Ф. Кімбалл, У. Кобургер, Ф. Куглер, М. Ладен, Д. Ланці, А. Лода, В. Любке, К. Магнуссон, Д. Манн, С. Нелл, Л. Уссе, С. Фезон, Г. Хітчкок);

2) праці з історичної соціології та історії економіки (П. Азар, Н. Брок, Е. Велх, В. Ветцольд, Н. Данешвар, Р. Зіскін, Т. Кеннеді, В. Мінор, Р. Мюллер, Ч. Пац, Б. Пеллегран, Г. Пуассон, О. Рабінович, Е. Руссо, Е. Селфрідж-Філд, С. Сірвілд, Б. Стаффорд, Д. Унданк, П. Шоню, М. Штюрмер, А. Шьонбергер);

3) неперекладені та малодосліджені німецькі і французькі романи 1660-х – 1720-х років, італійська рокайльна поезія та драматургія цього ж періоду (П. Бальдеус, Л. Бергаллі, Ж. Блондель, А. Бохсе, Н. Буандан, М. Віляндон, Е. Гаппель, Е. Герарді, К. Гунольд, Ж. Дебульм'єр, Д. Джильї, Й. Дік, Е. Жерсен, Р. Карпані, Ж. Лафонтен, Ж. Льоблан, П. Мариво, Н. Мез'єр, А. Нерсья, Ш. Перро, Г. Ракнітц, К. Рейтер, Л. Ріккобоні, Ф. Ру, К. де Сандра, А. Сенсьє, М. Скюдєрі, П. Тальман, К. Томазіус, Ф. Фабер, А. Фатувіль).

Наукова новизна дослідження. Культура рококо в Східній Європі загалом досліджувалася мало, більшість вчених обмежуються дослідженнями художньої культури та декоративно-прикладних мистецтв Франції, а також німецької рокайльної архітектури. Однією з найбільш науково новітніх особливостей нашої роботи є вивчення специфіки тих змін у ментальності французького суспільства в 1660–1730-ті роки, які знайдуть своє вираження в мистецькій ідеології культури рококо.

1. *Вперше* у вітчизняній науці феномен культури рококо вивчається на матеріалі культурних пам'яток трьох сусідніх країн – Франції, Німеччині, Італії, та на матеріалах, які включають і художню літературу, і письмові історичні джерела мемуарного і документального характеру. Більшість французьких, всі німецькі та всі італійські літературні пам'ятки, які використовувалися для даного дослідження, ніколи не перекладалися українською мовою і не були досліджені в будь-який інший спосіб.

2. *Вперше* у вітчизняній культурології вивчаються такі малодосліджені проблеми французького рококо, як генеза рокайльної літературної прози у творах 1660-х років, культурологічна специфіка рокайльної салонної казки 1690-х років, та формування ранньої рокайльної романістики у французькій літературі в кінці XVII століття.

3. В даній дисертації *вперше* в українській науці вивчаються як культурологічні джерела ті художні твори німецької літератури, що мали значущий культурний резонанс не лише у німецьких читачів XVIII ст., а й у читачів Франції та Італії: романи «Амазонки в монастирі» Августа Бохсе, «Адалія, гідна любові» Крістіана фон Гунольда, роман «Острівний Мандорель» Ебергардта Гаппеля.

4. Також *вперше* в українській науці досліджується німецький рокайльний живопис, зокрема твори таких майстрів як Гайнріх Крістоф Феллінг, Йоганн Євангеліст Гольцер, Бальтазар Деннер, Анна Марія Вернер-Хайд.

5. *Вперше* в Україні вивчається діяльність італійських художників рококо, таких як Мікеле Марієскі, Антоніо Балестра, Джованні Батіста Тьєполо, Розальба Кар'єра.

6. *Вперше* в українській культурології здійснюється дослідження італійської літератури останньої чверті XVII – першої чверті XVIII ст. на предмет формування в ній літературної теорії рококо.

Особистий внесок здобувача. На основі опрацьованих першоджерел досліджено процеси становлення та розвитку культури рококо у Франції, Німеччині й Італії в період між 1660-ми та 1740-ми роками. Усі наукові результати, викладені в дисертації, отримані автором особисто.

Практичне значення дослідження. Автором дисертації розробляються навчальні курси «Культура Франції в епоху правління Людовіка XIV», «Європейське рококо», «Придворне життя в Європі Нового часу», ведеться підготовка матеріалів до навчального курсу «Культура Нового часу в країнах Центральної та Східної Європи».

Апробація результатів дослідження. Дисертація пройшла обговорення на засіданні кафедри культурології НаУКМА 20.09.2021. Проблематика дослідження висвітлювалася авторкою дисертації на конференціях: конференція «Інтерпретація як інструмент культурологічного дискурсу», Київ, Інститут культурології НАМ України, 2-3 червня 2016 р., конференція «Актуальні проблеми теорії та історії культури», Київ, НаУКМА, 7 лютого – 8 лютого 2019 р., конференція «Актуальні проблеми теорії та історії культури», Київ, НаУКМА, 4 лютого – 5 лютого 2021 року, конференція «Стан та перспективи розвитку культурологічної науки», Миколаїв, Миколаївська філія КНУКІМ, 9-10 квітня 2020 року, конференція «Острозькі культурологічні читання», Національний університет «Острозька академія», 15 квітня 2021 року.

Публікації. За основною темою дослідження написано й опубліковано сім статей у періодичних фахових виданнях, затверджених МОН України, та дві статті в міжнародних наукових виданнях.

Структура й обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох основних розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків у вигляді ілюстрацій. Загальний обсяг роботи становить 289 сторінок, з них 218 сторінок основного тексту, що дорівнює 9,85 авторським аркушам. Використаних джерел у списку 283, (з них 8 – українською, 21 – російською, 90 – англійською, 76 – французькою, 60 – німецькою, та 28 – італійською мовами).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, сформульовано мету і задачі, визначено об'єкт, предмет, методологію дослідження, розкрито наукову новизну, теоретичне і практичне значення одержаних результатів, подано інформацію про апробацію, публікації, структуру й обсяг дисертації.

Розділ I називається «**Історіографія рококо**» і складається з дев'яти підрозділів, у яких вивчається історія сприйняття сучасниками стилю рококо як нової художньої манери, та досліджуються подальші спроби вчених із різних країн світу інтерпретувати рококо як стиль або мистецьку ідеологію XVII-XVIII ст. **Підрозділ 1.1 «Ключові поняття і огляд літератури».** В цьому підрозділі вивчаються історія становлення поняття рококо та специфіка застосування цього терміну в період з XIX по XXI ст. у науковій традиції Франції, Німеччини, Англії, Італії та Росії.

Підрозділ 1.2 «Походження поняття рококо та місце мушлі в художній символіці рококо». В цьому підрозділі визначається зміст ключових понять «rococo» та «rocaille» та вивчається історія термінологічного позначення

ознак стилю рококо у живописі, архітектурі та декоративно-прикладних мистецтвах. Аналізуються трактат Едме-Франсуа Жерсена «Детальний каталог мушель та інших химер природи» та альбом рокайльних орнаментів Франсуа-Тома Мондона-сина, «Перша книга про форми рокайлю і картушів, в оздобленні французьких фігур» (1736). Також вивчається подальша історія сприйняття нового стилю і його позначення різними письменниками та мистецтвознавцями XVIII – XIX ст. – Ніколя Кошаном, Жаком-Франсуа Блонделем, Жаном Ле Бланом, Жаком-Луї Давидом, Анрі Марі Бейлем, Теофілем Готьє, Віктором Гюго, Шарлем Деглені.

Підрозділ 1.3 «Термінологічні концепти ідеології рококо та позначення стилю рококо в художній літературі». В цьому підрозділі досліджується історія формування уявлення про стиль рококо у художній літературі. В цьому підрозділі вивчається анонімний сатиричний трактат «Papillotage. Ouvrage comique et moral» (1767), в якому невідомий автор виклав основні моральні та естетичні засади того способу життя, який він вважає атрибутом стилю рококо. Також в цьому підрозділі досліджується зміст понять «galanterie» та «pittoresque», які сучасники вважали ключовими ознаками стилю рококо.

Підрозділ 1.4 «Рококо у французьких та франкомовних дослідженнях». Підрозділ вивчає історію визначення і вивчення стилю рококо в живописі та декоративно-прикладних мистецтвах у Франції. У підрозділі висвітлюється роль досліджень мистецтвознавців Едмона та Жюля де Гонкурів у першому науковому формулюванні ознак естетичної доктрини рококо, зокрема, в асоціації стилю рококо з орієнтальними сюжетами – «китайщиною» та «японщиною».

Підрозділ 1.5 «Проблема визначення французького літературного рококо». Історія формування цього визначення вивчається на прикладі робіт Ж. Вайсгербера, Ж. Старобінського, П. Бреді, Ф. Мінге, Е. Ерматінгера, В. Кремпелера, Ж. Руссе, М. Раймона, Р. Лофера.

Підрозділ 1.6 «Рококо у англійській та американській науковій літературі». В підрозділі досліджено праці англійських та американських культурологів і теоретиків мистецтва: У. Хогарта, М. ван Ренсілер, Е. Бланта, Ф. Кімбалла, Е. Стедман, М. Хайд, К. Скотт та інших вчених.

Підрозділ 1.7 «Рококо у німецькій та німецькомовній науковій літературі». Підрозділ присвячено дослідженню історії формування поняття рококо в Німеччині та в німецькій і німецькомовній науковій літературі. З цією метою вивчається визначення нового мистецького стилю німецькими критиками і теоретиками мистецтва XVIII століття: Йоганом Райфенштайном, Бернгардом Брайткопфом та Августом Крубасціасом. Вони іменували «französicher grotesker Geschmack», (французький гротескний смак) «französisches Muschelwerk», (французькі орнаменти у вигляді мушлі) або просто «französicher Geschmack» (французький смак). Німецькі теоретики мистецтва XIX ст. (Якоб Буркгардт, Август Ріль, Гайнріх Вольфлін) першими почали вважати рококо періодом в історії мистецтва.

Підрозділ 1.8 «Рококо у італійській науковій літературі». В підрозділі досліджуються історія становлення та інтерпретації рококо в італійській науковій літературі. В підрозділі аналізуються зміст та історію появи понять «гососò» і «Varocchetto». Поняттям рококо як визначенням мистецького стилю в італійській науці почали оперувати лише в 1920-х роках. Значний внесок у вивчення італійського та європейського рококо здійснив у 1960-ті роки Вальтер Біні.

Підрозділ 1.9 «Рококо у російській та російськомовній науковій літературі». В цьому підрозділі вивчається історія концепту рококо в науці Російської імперії, Радянського Союзу, та пострадянських країн Східної Європи. Найважливіші дослідження в цій сфері лишили А. Бенуа, М. Брунов, О. Михайлов, Л. Пінський та Н. Пахсар'ян.

Висновки до Розділу 1 узагальнюють історію визначення понять «рокайль» і «рококо» та характеризують наукові тенденції в дослідженнях стилю рококо у Франції, Німеччині, США, Великобританії, Італії, та країнах Східної Європи.

Розділ II має назву «**Соціально-економічні передумови формування культури рококо і живопис рококо**» і складається з трьох частин і висновків до розділу. Даний розділ присвячений вивченню та порівнянню суспільно-ідеологічних особливостей, які склалися в досліджуваних нами регіонах – Франції, Німеччині та Італії, а також аналізу специфіки живопису раннього рококо у цих країнах. Перша частина Розділу 2 складається з п'яти підрозділів, друга частина Розділу 2 – з шести підрозділів, а третя частина Розділу 2 – з чотирьох підрозділів.

Частина 1 Розділу II, «Франція», вивчає ті економіко-політичні зміни, яких зазнало французьке суспільство від 1660-х до кінця 1740-х років, та аналізує, яким чином ці зміни зумовили попит на появу нової художньої ідеології, і хто саме з французьких художників яким чином її формував.

Підрозділ 2.1.1 «Походження орієнталізму в культурі рококо». Орієнталізм набуде популярності у французькій культурі і згодом стане основним сюжетним тлом у стилі рококо. В цьому підрозділі розкривається значення колосального зростання контактів Франції із низкою країн Орієнту – Китаєм, Персією та Туреччиною – для появи нових сюжетів у французькому зображувальному мистецтві.

Підрозділ 2.1.2 «Економічна та соціальна специфіка французького суспільства в епоху генези рококо». Підрозділ вивчає роль розвитку абсолютизму і збідніння дворянства, що заклало собою економічну передумову до занепаду традиційних для французького мистецтва монументальних форм.

Підрозділ 2.1.3 «Зовнішня політика Франції та її роль у становленні та розвитку культури рококо». В підрозділі аналізується культурний вплив низки шлюбів французьких принців з німецькими принцесами, що зумовило інтенсифікацію франко-німецьких мистецьких контактів. Також вивчається, як саме після розростання сім'ї Людовіка XIV єдиний королівський двір втратив свій культурний вплив, а натомість відбулося зростання культурного впливу малих дворів, в яких жили онуки монарха.

Підрозділ 2.1.4 «Формування художньої теорії рококо у Франції». Підрозділ вивчає зміст трактату Роже де Піля «Про живопис» (1684), та твору теоретика мистецтва Жана-Батиста Дюбо «Критичні зауваження про поезію та живопис» (1719). В цьому підрозділі описується поява перших орнаментів рококо у творчості французького орнаменталіста Жана Берена.

Підрозділ 2.1.5 «Антуан Ватто і Клод Жилло як засновники стилю рококо у французькому живописі». Досліджується феномен використання цими двома художниками спільних сюжетів у своїй творчості, що утворювало між ними певний художній діалог. В цьому підрозділі ми наголошуємо, що сукупність стилістичних рис творчості Клода Жило і Антуана Ватто дозволяє визначати їхні твори як зразки вже сформованого стилю рококо у французькому живописі.

Частина 2 Розділу II, «Німеччина», присвячена вивченню ранньорокайльного живопису Німеччини в Баварії, Саксонії та Бранденбург-Пруссії.

Підрозділ 2.2.1 «Історичні передумови для розвитку німецького рококо». В підрозділі вивчається специфіка впливів італійських та французьких майстрів на тенденції зображувального мистецтва в Німеччині, та аналізується рідна роль цих впливів у формуванні трьох варіантів німецького рококо – баварського, пруського та саксонського.

Підрозділ 2.2.2 «Становлення баварського рококо творах К. Д. та Е. Г. Азамів». Зокрема, вивчається поява у фресках та стукко К. Д. та Е. К. Азамів не запозичених, а саме автентичних художніх рис, які притаманні стилю рококо. Ці риси згодом набудуть розвитку та стануть визначними саме для зображувального мистецтва Баварії.

Підрозділ 2.2.3 «Релігійний живопис рококо та роль Йогана Євангеліста Гольцера у формуванні аугсбурзького художнього рококо». Творчість Йоганна Євангеліста Гольцера має ключове значення для розвитку баварського художнього рококо. В підрозділі аналізується поява нової колористики, властивої рококо, у фресках цього майстра, що робить його творчість взірцем зрілого стилю рококо у фресковому живописі Баварії.

Підрозділ 2.2.4 «Роль Гайнріха Крістфа Феллінга як першого майстра саксонської рокайльної фрески». В підрозділі досліджено появу і розвиток жанру саксонської рокайльної фрески. Матеріалом для дослідження є фрески дрезденського палацу Цвінгер саксонського курфюрста Августа II Сильного, на яких зображені сцени апофеозу монарха та його родини. Специфіка обраної художником колористики і композиції свідчить про появу рокайльних мотивів у саксонській фресці вже в 1710-ті роки.

Підрозділ 2.2.5 «Становлення рокайльного портрета в регіоні Бранденбург-Пруссія у творчості Бальтазара Деннера». У підрозділі порівнюються два портрети членів родини радника Б. Брокса, написаних у 1720 і 1724 роках бранденбурзьким художником Бальтазаром Деннером. Відмінність у стилістичних рисах цих портретів демонструє перехід від бароко до рококо. Пізніші портрети, виконані Бальтазаром Деннером, «Портрет садівника» та

«Портрет дами з вуаллю», у 1733 та 1749 роках відповідно, свідчать про закріплення у портретному жанрі ознак стилю зрілого рококо.

Підрозділ 2.2.6 «Анна-Марія Хайд-Вернер і проблема походження німецького пастельного живопису рококо». Через брак ранніх робіт цього жанру достеменно невідомо, чи існували в Німеччині майстри, які працювали в цьому жанрі раніше, ніж він з'явився в Італії. З цією метою досліджується біографія німецької художниці Анни-Марії Хайд (Вернер), яка, за деякими даними, вважається першою німецькою пастелісткою, і, відтак, найвизначнішою представницею напрямку саксонського художнього рококо. Творчість художниці вивчається за маловідомим мистецтвознавчим трактатом XVIII століття – «Найновіше з витонченої науки».

Частина 3 Розділу II, «Італія», присвячена живопису Італії та вивчає появу і розвиток в ньому зображувальних рис та ідеологічних символів, властивих рококо.

Підрозділ 2.3.1 «Вплив венеційської художньої школи на розвиток рококо в італійському живописі». Першим зразком живопису рококо у художньому мистецтві Італії в підрозділі визначаються фрески «Благовіщення», виконані художником Антоніо Балестрою в церквах Венеції та Верони у 1718 р. Специфіка колористики цих зображень є притаманною ранньому рококо, а період їх створення відповідає періоду появи стилю рококо у французькому живописі. Пізніші роботи Антоніо Балестри вже мають ознаки сформованого стилю рококо.

Підрозділ 2.3.2 «Італійський ранньорокайльний міський пейзаж в роботах Мікеле Марієскі». Цей майстер працював у Саксонії в 1730-х роках та спершу спеціалізувався як художник-оформлювач сцени, що свідчить про наявність у Мікеле Марієскі художнього досвіду, властивого багатьом художникам рококо та про знайомство з німецькою рокайльною традицією. В цьому підрозділі досліджуються два венеційські міські пейзажі, виконані Мікеле Марієскі в другу половину 1730-х років – «Площа деї Леоні» та «Куточок Венеції». Особливості композиції і колористики в цих полотнах свідчать про вплив стилю рококо, і ці особливості згодом успадкують і розвинуть пізніші художники італійського рококо, такі як П'єтро Лонгі.

Підрозділ 2.3.3 «Специфіка робіт Джованні Батіста Тьєполо як представника зрілого рококо в італійському живописі». Перше полотно художника, в якому помітні художні ознаки рококо, називається «Александр Македонський і Кампаспа в студії Апеллеса», і Д. Б. Тьєполо створив між 1725 і 1726 роками. Це та пізніші полотна Д. Б. Тьєполо, створені в даному стилі, відрізняє технічна умовність рисунка, натомість кольорова палітра відрізняється значною прозорістю, невластивою для решти художників рококо чи інших представників венеційської художньої школи. Це дозволяє зробити припущення про менший вплив венеційської художньої традиції на творчість Д. Б. Тьєполо та про певну автономність становлення стилю рококо в його творах.

Підрозділ 2.3.4 «Розальба Кар'єри (1675-1757) як представниця жанрів рокайльної мініатюри та пастельного портрета». Творчість Розальби Кар'єри є визначальною для вивчення в контексті становлення рококо, оскільки художниця першою в Європі почала малювати мініатюрні портрети-підвіски на слоновій кістці, а також перша почала працювати у техніці повнорозмірного пастельного портрета. Важливим фактом для дослідження Розальби Кар'єри як однієї з перших художниць рококо є те, що вона працювала при французькому королівському дворі і була прийнята до Італійської академії святого Луки – праобразу рокайльного гуртка. В цьому підрозділі вивчається специфіка її творчості за «Щоденником Розальби Кар'єри», укладеним у 1865 році на основі власної кореспонденції художниці.

У **Висновках до розділу II** висувається теорія про походження основних стилістичних рис європейського рококо у живописі із французької графіки та художньої стилістики Венеційської художньої школи.

Розділ III цієї роботи «Художня література рококо» складається з трьох частин, присвячених дослідженню становлення рококо в художній літературі Франції, Німеччині та Італії, та висновків до розділу. Перша частина Розділу 3 складається з п'яти підрозділів, друга частина Розділу 3 – з п'яти підрозділів, і третя частина Розділу 3 – з чотирьох підрозділів.

Частина 1 Розділу III, «Франція», присвячена вивченню становлення стилю рококо у французькій літературі XVII-XVIII століть.

Підрозділ 3.1.1 «Становлення рококо у французькій літературі». Підрозділ присвячений проблемі визначення поняття рококо у літературі загалом, та вивченню ідеологічних передумов, які зумовили кризу стилю бароко у французькій літературі – зокрема, так званого «Спору про Древніх і Нових». В цьому підрозділі досліджується поема Шарля Перро «Вік Людовіка XIV», яка вийшла друком в 1687 р. і в якій автор стверджував, що сучасні йому автори можуть не поступатися античним за літературною майстерністю.

Підрозділ 3.1.2 «Трансформація преціозного роману в рокайльну повість у творчості Поля Тальмана та Жана де Лафонтена». В цьому підрозділі детально аналізується зміст творів «Поїздка на острів Любові» 1663 р. та «Любов Псіхеї і Купідона» 1669 року.

Підрозділ 3.1.3 «Чарівна казка як продукт рокайльної свідомості». Новосформована рокайльна свідомість досліджується на матеріалі двох творів: «Приваби красномовства, або що може дати доброта» Марі л'Ерїтьєр де Віляндон 1695 р., та оповідки Шарля Перро «Маленький червоний шаперон» 1697 року.

Підрозділ 3.1.4 «Криза романного жанру як поштовх до еволюції рококо у французькій літературі». У підрозділі аналізується художній роман нового зразка – твір Куртіля де Сандра «Великий Алькандр, чий сподівання не увінчалися успіхом, або останні зусилля Кохання і Чесноти. Галантна історія», який є зразком специфічного жанру – «таємної історії» історичних осіб, які в цьому випадку є сучасниками автора.

Підрозділ 3.1.5 «Формування стилю рококо у франко-італійській комедії 1680-х–1720-х років». В даному підрозділі вивчено роль співпраці італійського драматурга-постановника Луїджі Ріккобоні та французького драматурга П'єра Маріво у формуванні стилю рококо у французькій драматургії. В цьому підрозділі вивчається, яким саме чином П. Маріво варіює свою творчу манеру, досліджуючи дві його різні п'єси з ідентичним сюжетом та однаковою назвою – «Несподіванка любові», які він написав для театру Італійської комедії в 1722 р. та для театру Французької комедії в 1726 р. Особливості сюжету цих п'єс демонструють зрілий рівень розвитку французького літературного рококо в драматургії.

Частина 2 Розділу III, «Німеччина», присвячена вивченню появи та розвитку рококо у німецькій літературі XVII-XVIII ст.

Підрозділ 3.2.1 «Становлення літературного рококо в Німеччині». В підрозділі вивчається сприйняття феномена літературного рококо німецькими інтелектуалами на матеріалі трактату Християна Томазія «Про наслідування французів». В цьому трактаті Х. Томазіє стверджує про появу у французів нового літературного стилю, який пов'язує із поняттям галантності.

Підрозділ 3.2.2 «Німецький пригодницько-історичний роман рококо у творчості Ебергардта Вернера Гаппеля». Роман «Острівний Мандорель» 1682 року є одним із перших творів, які містять сформований орієнтальний наратив рококо. Зокрема, досліджується поява в цьому романі концепції про наявність культурної дихотомії між Сходом і Заходом, властивої для культури рококо.

Підрозділ 3.2.3 «Німецький галантно-пригодницький роман у творчості Августа Бохсе (Таландера)». В підрозділі досліджується мотив появи войовничої жінки як риса, властива літературі німецького рококо, на матеріалі роману «Амазонки з монастиря» (1696), як першого зразка комічної любовної прози німецького рококо.

Підрозділ 3.2.4 «Фантастично-авантюрна оповідка як жанр німецького літературного рококо у творах Крістіана Рейтера». В підрозділі вивчається культурна специфіка комічної новели рококо на матеріалі твору Крістіана Рейтера «Шельмуфський».

Підрозділ 3.2.5 «Любовний роман німецького рококо в творчості Крістіана Фрідріха Гунольда (Менантеса)». В підрозділі аналізується специфіка трансформації французького сюжету рококо німецьким автором на матеріалі любовного роману «Адалія, гідна любові» Крістіана Фрідріха Гунольда (Менантеса), написаного в 1702 р.

Частина 3 Розділу III, «Італія», присвячена вивченню рококо у італійській літературі XVII-XVIII століття.

Підрозділ 3.3.1 «Процес і обставини зародження рококо в італійській літературі». В підрозділі досліджено роль творчості драматурга Джироламо Джильї у становленні раннього рококо в італійській драматургії. Зокрема, досліджується, як Джироламо Джильї відступає від імітації стилю Ж. Б. Мольєра у своїх комедіях «Дон Пілоне» (1711) та

«Сестриця дона Пілоне» (1716), і створює власну творчу манеру, властиву стилю рококо.

Підрозділ 3.3.2 “Академія Ассікурате” як праобраз жіночого літературного салону в Італії. В підрозділі вивчається, як діяльність «Академії Ассікурате» вплинула на зародження рококо в італійській літературі. В цьому підрозділі також досліджуються прояви ідеології та стилістики раннього рококо в італійському оперному лібрето «Кохання справжнє і кохання удаване» Алессандро Страделла (1682).

Підрозділ 3.3.3 «Роль поетичної групи “Аркадія” в зародженні італійського рококо». В цьому підрозділі демонструється, як саме формувалася римська поетична група «Аркадія», яка згодом стане академією, і яким чином поетична творчість її членів стала першою послідовно рокайльною течією в італійській літературі. В цьому підрозділі досліджується роль поетичної творчості Джамбаттисти і Фаустини Маратті Дзаппі у формуванні стилістичних канонів поезії італійського літературного рококо.

Підрозділ 3.3.4 «Становлення рококо в італійській драматургії другої половини XVII – першої половини XVIII століття». В підрозділі досліджується поява раннього рококо в італійській драматургії венеціанського зразка на матеріалі п'єси Луїзи Бергаллі-Гоцці «Пригоди поета» 1730 р. В цьому підрозділі вивчається, як саме вплинуло на формування стилістики рококо у творчості Луїзи Бергаллі-Гоцці її спілкування із членами родини Розальби Кар'єри.

Висновки до Розділу III формулюють концепцію про значну автономність походження рококо у літературі Франції, Німеччини та Італії, та окреслюють схему пізніших взаємних запозичень у рокайльній літературі цих країн.

ВИСНОВКИ

В ході даного дослідження вдалося дійти наступних підсумків:

1. Було вивчено зміст поняття «рококо» та досліджено історію становлення терміну «рококо» в світовій науці.
2. Було досліджено передумови для формування рококо як ідеології світосприйняття та естетичної доктрини.
3. Було проаналізовано твори живопису Франції, Німеччини й Італії 1660-х-1740-х років та визначено художню й ідеологічну символіку рококо в цих творах.
4. Було проаналізовано ті твори французької, німецької та італійської літератури 1660-х-1740-х років, які викликали найбільший інтерес у загальноєвропейської читацької аудиторії, та було проведено оцінку їхнього впливу на становлення естетики й ідеології літературного рококо;
5. Було досліджено специфіку становлення та відмінності розвитку культури рококо у Франції, Німеччині й Італії;
6. Було досліджено процеси ідеологічного та культурно-мистецького обміну між Францією, Німеччиною й Італією, та визначено, як саме

впливали іноземні запозичення на розвиток локальних варіантів культури рококо.

В ході дослідження вдалося спростувати теорію про те, що рококо є суто французьким феноменом за своїм походженням. Вдалося з'ясувати, що художня стилістика рококо склалася в результаті синтезу традицій Венеціанської художньої школи та значно трансформованих стилістичних рис французького художнього бароко. Вивчення художніх та літературних пам'яток показує, що передумови до зародження стилю рококо з'являються в 60-х роках XVII ст., і вони виразно простежуються не лише у французьких, але і в німецьких літературних пам'ятках. Така хронологічна атрибуція повністю спростовує твердження про рококо як художній стиль французького Регентства та більшість відповідних такій концепції датувань, які відносять зародження даного стилю до 1715 р. та фіксують факт його всеєвропейського розповсюдження не раніше, ніж у 40-х роках XVIII ст. в Німеччині та в 50-х роках XVIII ст. в Італії.

Крім того, аналіз художніх та літературних пам'яток рококо показав, що цей стиль не був великим придворним стилем, а навпаки, відрізнявся маргінальністю і був орієнтований на смаки опозиційних аристократів. Вдалося встановити, що естетика рококо є опозиційною преціозному стилю, що дозволяє зробити висновок про неможливість відгалуження рококо безпосередньо від стилю бароко. Також вдалося встановити важливий факт про інтеркультурність сюжетного контексту Венеції як топосу в культурі рококо, і довести, що цей топос був штучно сконструйованим, оскільки венеційські культурні реалії в 1680-х-1690 роках не відповідали тому, як їх зображували в художніх творах.

З настанням у кінці 40-х років XVIII ст. епохи Просвітництва рококо в літературі не відмирає як стиль, а натомість починає роздроблюватися на різні жанрові напрямки та еволюціонувати у сентименталізм, сатиричну новелу з орієнтальним колоритом, просвітницький трактат, роман виховання, і навіть в порнографічну новелу, і тому подібні піджанри. Художній стиль рококо натомість набуде застиглих форм і увійде в загальномистецький естетичний обіг як «галантний» і «еротичний» стиль, і його форми найдовше проіснують в декоративно-прикладних мистецтвах, архітектурі та оформленні порцеляни.

Результати даного дослідження підтверджують той факт, що концепція «довгого рококо» як періоду, що тривав мало не до Французької революції 1789-го року, не витримує перевірки фактами. Насправді ж епоху рококо можна вважати завершеною в 1749 р., коли розпочинається проект з видавництва Енциклопедії. Що стосується Німеччини та Італії, то нам вдалося дійти висновку, що формування в цих країнах живописної та декоративно-прикладної складової культури рококо було якщо й не повною мірою незалежним, то відрізнялося як мінімум значною автономністю цього процесу, однак повноцінна література в стилі рококо сформувалася саме у Франції.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ СТАТЕЙ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Данченко М. Л. The aspect of rococo in the history of relativity of time and truth. *Наукові записки НаУКМА. Теорія та історія культури*. Київ : Видавничий дім “Києво-Могилянська академія”, 2014. Т. 153. С. 9-12.
2. Данченко М. Л. Fougeret de Montbron: Rococo, Libertinism, Enlightenment. *МАГІСТЕРІУМ. Культурологія*. Київ : Видавничий дім “Києво-Могилянська академія”, 2015. Вип. 59. С. 34-38.
3. Данченко М. Л. Витоки німецької літературної казки рококо в першій половині XVIII століття. *Наукові записки НаУКМА. Теорія та історія культури*. Київ : Видавничий дім “Києво-Могилянська академія”, 2016. Т. 179. С. 64-67.
4. Данченко М. Л. Угорське рококо як феномен європейської культури Нового часу. *Наукові записки НаУКМА. Теорія та історія культури*. Київ : Видавничий дім “Києво-Могилянська академія”, 2015. Т. 166. С. 22-24.
5. Данченко М. Л. Французька проза раннього рококо: тема острова в новій галантній традиції. *Наукові записки НаУКМА. Теорія та історія культури*. Київ : Видавничий дім “Києво-Могилянська академія”, 2020. Т. 3 (2020). С. 84-89.
6. Данченко М. Л. Франкомовна драматургія Італійської комедії (1660-1697) як культурологічний феномен раннього рококо. *Питання культурології. Збірник наукових праць*. Київ : видавничий центр КНУКіМ, 2021. Вип. 37. С. 45-52.
7. Данченко М. Л. Інтертекстуальність в культурі рококо: пародія, пастіш та сиквел у французькій літературі XVIII століття. *Культура і сучасність: альманах*. 2021. № 1. С. 75-79.

Статті у зарубіжних наукових періодичних виданнях

1. Данченко М. Л. Культурна специфіка франко-італійської драми раннього рококо. *International Journal of Innovative Technologies in Social Science*. Warsaw : RS Global Sp.z. O. O. Vol. 5(26), June 2020. P. 26-32.
2. Данченко М. Л. Роль романистики Пьетро Кьяри в становленні італійського літературного рококо. *International Journal of Innovative Technologies in Social Science*. Warsaw : RS Global Sp.z.O.O. Vol. 2(30), June 2021. P. 118-122.

АНОТАЦІЯ

Данченко М. Л. Рокайль як феномен західноєвропейської культури XVII–XVIII століть. Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата культурології за спеціальністю 26.00.01 – Теорія та історія культури (культурологія). Національна музична академія України імені П. І. Чайковського, Міністерство культури та інформаційної політики України. Київ, 2021.

Дисертація присвячена вивченню рококо як культурного феномена, що відображає трансформацію суспільної свідомості в країнах Західної Європи в період з 1660-х до 1740-х років.

На основі даних, які дають інформацію про приватне життя населення Франції, Німеччини й Італії в XVII-XVIII ст., та даних, що були отримані з різних пам'яток мистецтва (творів живопису, витворів орнаментального мистецтва, літературних та драматургічних творів) було досліджено природу культури рококо як інтелектуального, світоглядного та стилістичного феномена.

Вперше у вітчизняній культурології було проведено порівняння особливостей розвитку культури рококо в регіоні континентальної Західної Європи та була надана авторська інтерпретація специфіки і відмінностей культурного продукту рококо у Франції, Німеччині й Італії.

Також уперше було застосовано інтердисциплінарний метод дослідження для реконструкції тих ментальних змін, які, за висновками автора, відбулися спершу у свідомості опозиційно налаштованих французьких аристократів, і упродовж наступних сорока років розповсюдилися серед освічених кіл французького суспільства і знайшли своє відображення не лише в творах живопису і пам'ятках декоративно-прикладного мистецтва, а й у творах художньої літератури.

Наукової новизни автор досягає, досліджуючи культуру рококо в контексті її становлення у трьох країнах – Франції, Німеччині й Італії. Німеччина включається в дане дослідження з тієї причини, що генеза стилю рококо в цій країні відбувалася, на думку автора, значною мірою автономно, і це твердження автор намагається довести, продемонструвавши процеси формування художньої ідеології рококо у Німеччині на матеріалі німецького любовного роману 1660–1730 рр. Також автор включає в контекст даного дослідження Італію, оскільки ключові художні символи культури рококо були створені саме в італійському культурному контексті – це, перш за все, колористична манера, властива художникам венеційської школи, яка стала базовою для французького рокайльного живопису, а також репертуар театру Італійської Комедії, який упродовж 1660–1680 рр. увійшов в обіг у драматургів французького походження. Крім того, вперше в європейській науці піднімається питання про наявність виразного стилістичного розшарування між експортним італійським культурним продуктом, та тими творами живопису і літератури, які створювалися самими італійцями для італійських глядачів, і здійснюються спроби висвітлити і проаналізувати причину і природу цієї ідеологічно-культурної стратегії.

Ключові слова: рококо, XVIII століття, Франція, Німеччина, Італія, XVII століття, Новий час, література рококо, рокайль, *siècle galant*.

АННОТАЦІЯ

Данченко М. Л. Рокайль как феномен западноевропейской культуры XVII-XVIII веков. Квалификационный научный труд на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата культурологии по специальности 26.00.01 “Теория и история культуры” (культурология).

Национальная музыкальная академия Украины имени П. И. Чайковского, Министерство культуры и информационной политики Украины. Киев, 2021.

Диссертация посвящена изучению рококо как культурного феномена, который отображает трансформация общественного сознания в странах Западной Европы в период между 1660-ми и 1740-ми годами.

На материале данных, которые предоставляют информацию о частной жизни населения Франции, Германии, а также Италии в XVII-XVIII веках, и данных, которые были получены из различных памятников искусства (произведений живописи, произведений орнаментального искусства, литературных и драматургических произведений) было исследовано природу культуры рококо как интеллектуального, мировоззренческого и стилистического феномена.

Впервые в отечественной культурологии было произведено сравнение особенностей развития культуры рококо в регионе континентальной Западной Европы и была осуществлена авторская интерпретация специфики и различий культурного продукта рококо во Франции, Германии и Италии.

Ключевые слова: рококо, XVIII век, Франция, Германия, Италия, XVII век, Новое время, литература рококо, рокайль, *siècle galant*.

ABSTRACT

Danchenko M. L. Rococo as phenomenon of Western-European culture of XVII-XVIII century. Manuscript copyright.

Thesis for candidate's degree by specialty 26.00.01 Theory and History of Culture (Culturology). Ukrainian National Tchaikovsky Academy of Music, Ministry of Culture and Information Policy of Ukraine. Kyiv, 2021.

The dissertational research is dedicated to the study of rococo as a cultural phenomenon, which reflects a transformation of public mentality in Western European countries in the period from 1660s till 1740s.

On the background of the data, obtained from the research of the sources about people's private life in France, Germany and Italy in XVII-XVIII centuries, and information collected from the various objects of art and literature (pictures, works of ornamental art, literary and dramatical compositions) a problem of origin of Rococo culture as intellectual, ideological and stylistic phenomenon was explored. For the first time in Ukrainian cultural studies was made a comparison of specificities of Rococo genesis in a region of continental Europe and thus provided particular interpretation of peculiarities and differences of cultural product in France, Germany and Italy.

Also for the first time was applied a method of interdisciplinary research for the reconstruction of those mental changes, which, according to the author's opinion, took place first in the minds of oppositional French nobility, and within next forty years were distributed in the educated social circles of French society, and then have not only found their reflection in pictures and pieces of ornamental art, but also were recorded in fictional literature of that period. The very introduction of cultural

analysis of the ideas, expressed in juridical documents concerning the hierarchand regulation of intra-familial power, concepts of moral duty and regulation of property commitments into context of cultural-historical research puts at least an innovative methodological slant on the study of this problem.

The author tries to attain the scientific novelty by studying Rococo culture in the context of its genesis and development in France, Germany and Italy. The author included Germany to this study because, in her opinion, the genesis of Rococo in Germany was to a large extent autonomus, and she wants to testify this statement by demonstrating the processes of formation of rococo artistic ideology in Germany on the background of German romance novels of 1660s-1730s. The author also comprises Italy into the context of this peace of research as for the key artistic symbols of Rococo culture were created specifically in Italian cultural context – these are, fist of all, a coloristic mammer, intrinsic to artists of Venetian school, which will later become a basic one for French rocaille painting, and also a repertoire of the theatre of Italian comedy, which was adopted by the French drama writers within 1660s-1680s.

Besides that, the author raises an issue about the existence of pronounced stylistic discrepancy between the exported Italian cultural product and the artistic and literary oeuvre which was created by the Italians for Italian clientele, and the author attempts to elucidate and investigate the reason and nature of this ideologic and cultural strategy.

Keywords: rococo, XVII century, France, Germany, Italy, XVIII century, Early modern period, rococo literature, rocaille, siècle gallant.